

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Tikste maastikukaitseala kaitse-eeskiri”
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega korrigeeritakse Tikste maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) tsoneeringut ja kaitsekorda, täpsustatakse kaitseala välispiiri ning kehtestatakse uus kaitse-eeskiri.

Tikste maastikukaitseala asub Valga maakonnas Helme vallas Kirikuküla ja Patküla külas ning Tõrva linnas. Kaitseala on moodustatud Valga Rajooni TSN Täitevkomitee 5. juuni 1964. a otsusega nr 67 „Looduse kaitsest Valga rajoonis” kaitse alla võetud Tikste oru ja Tikste järve alusel. Praegu kehtiv kaitseala kaitse-eeskiri ja välispiiri kirjeldus on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 21. juuli 2005. a määrusega nr 194 „Tikste maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Määrusega ei võeta kaitse alla uut ala, vaid moodustatakse olemasolevale kaitsealale sihtkaitsevöönd metsaelupaikade kaitseks.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva looduskaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud metsaelupaigatüübi kaitse. Moodustatud kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Tikste loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Reet Reiman (tel 680 7910, e-post reet.reiman@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee), eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Kristina Parnaul-Ollik (tel 521 5500, e-post kristina.parnaul@mail.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Margo Hurt, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse jätkamise põhjendus

2.1. Kaitse jätkamise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärkideks on säilitada ja tutvustada Tikste ürgorgu, paljandeid ja neid ümbritseva ala maastikuilmet ning kaitsta loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe, milleks on jõed ja ojad (3260) ning vanad loodusmetsad (9010*).

Kaitseala eesmärgi seadmisel pole arvestatud eksperdi arvamusega jätta kaitseala kaitse-eesmärkidest välja elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse. Ekspertiisis on öeldud, et kohati vastab jõelõik elupaigatüübile jõed ja ojad (väärtus B) ning selle seisundi parandamine on võimalik, mistõttu pole põhjendatud elupaigatüübi kaitseta jätkmine. Elupaigatüüp jõed ja ojad on Tikste loodusala kaitse-eesmärgiks ehk Eesti riigil on rahvusvaheline kohustus seda

elupaigatüüpi sellel alal kaitsta. Kõnealuse kaitse-eeskirjaga tagatakse nimetatud rahvusvahelise kohustuse täitmine siseriikliku õigusega.

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Tikste maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on ala eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, piirkonna ajaloolis-kultuuriline väärtus, esteetilisus ja loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus.

Ohustatud ja haruldased kooslused. Tikste maastikukaitsealal asuvad kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260 – sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi lisale I) ning vanad loodusmetsad (9010*). Need kuuluvad loodusdirektiivi I lissasse ning tärniga on märgitud esmatahtsad elupaigatüübid, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Elupaigatüüp **jõed ja ojad (3260)** on ohustatud, kuna looduslikke ja looduslähedases seisundis vooluveekogusid on nii Euroopas kui ka Eestis järjest vähemaks jäänud. Jõgesid ja ojasid ohustavad reostus, voolusäingi muutmine ja voolu tõkestamine. Kaitseala peamine looduslikus seisus vooluveekogu on Pokardi oja enne Pokardi paisjärve suubumist ning Pokardi oja Pokardi ja Tikste paisu vahele jäävas lõigus. **Vanad loodusmetsad (9010*)** on inimõjuta või vähesel inimõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisohus. Lisaks on kaitsealal mitu paljandit, mis on paljudele liikidele oluline pesitsuspaik.

Ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus. Tikste maastikukaitseala on moodustatud Valga rajooni TSN Täitevkomitee 5. juuni 1964. a otsusega nr 67 „Looduse kaitsest Valga rajoonis” kaitse alla võetud maastiku üksikelemendi „Tikste org Tikste järvega” põhjal. Praegu kehtiv kaitseala kaitse-eeskiri ja välispiiri kirjeldus on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 21. juuli 2005. a määrusega nr 194 „Tikste maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Tikste ürgorg ja seda ümbritsev maastik on terviklik kompleks, kus reljeefi ja maakasutuse koosmõjul on aastasade jooksul tekkinud omapärane ja mitmekesine maastikumuster. See on väärtuslik nii kultuurilis-ajaloolisest, looduslikust, rekreatiivsest kui ka esteetilisest aspektist. Tikste oru maastik on reljeefne ning omapärane maastik pakub huvitavaid ja esteetilisi vaateid.

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lissades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Tikste loodusala loodusväärtusteks on loodusdirektiivi I lissas nimetatud kaitstavad elupaigatüübid jõed ja ojad (3260) ning vanad loodusmetsad (9010*).

2.2. Loodusobjekti kaitse jätkamise otstarbekus

Eesti maastikulise liigestuse kohaselt jääb Tikste maastikukaitseala Sakala kõrgustiku maastikurajooni kaguossa, kus on iseloomulikud suurepindalalised lainjad moreentasandid (Tikste maastikukaitseala kaitsekorralduskava, 2011).

Tikste maastikukaitseala puhul on tegemist pikkade traditsioonidega kaitsealaga, mille edasine kaitse on põhjendatud. Kaitsealal asuvaid ja kaitse-eesmärgiks olevaid kaitseväärtusi (Tikste ürgorg ja seda ümbritsev maastik) pole võimalik mujal kaitsta. Tegemist ei ole uue kaitseala

loomisega, vaid olemasoleva kaitsekorra uuendamisega, mille eesmärk on tagada Natura 2000 võrgustikku kuuluva Tikste loodusala väärtuste kaitse. Tikste loodusala moodustamisega on võetud rahvusvaheline kohustus kaitsta sellel alal üleeuroopaliselt ohustatud kooslusi.

Tarmo Evestuse 2013. aasta inventuurile tuginedes jääb Tikste maastikukaitsealale Natura 2000 metsaelupaigatüüpe esinduslikkusega C (hea) umbes 3,1% ja potentsiaalseid (9010*) metsaelupaikasid 8,9% kaitseala pindalast. Esinduslikkuse hinnanguid on langetanud alal tehtud sanitaarraied ja lamapuidu vähesus. Kaitsekorra muutudes oleksid Natura võrgustiku metsaelupaigas raied välistatud, mis aitaks kaasa surnult seisva ja lamapuidu tekkimisele, mis omakorda on eelduseks elupaigatüübi seisundi paranemiseks. Kuna eeldused metsaelupaigatüüpide seisundi paranemiseks on olemas, on selle kaitse jätkamine ka otstarbekas.

Lisaks eespool toodule on alal registreeritud II kaitsekategooria liikide veelendlase (*Myotis daubentonii*) ja pargi-nahkhiire (*Pipistrellus nathusii*) esinemine. Tegemist on liikidega, kes kasutavad Tikste järve tõenäoliselt toitumisalana ja kellele piiranguvööndi režiim tagab piisava kaitse. Seetõttu ei ole need liigid seatud ala kaitse-eesmärgiks.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna ala kaitse-eesmärgiks on Tikste oru, paljandite ja seda ümbritseva kultuur- ja loodusmaastiku säilimine, kuid oluline on ka looduslike elupaikade kaitse. Maastikukaitseala on kõige sobilikum kaitseala tüüp, kuigi alal ei ole püsielanikuga elamuid, jäävad alale mitmed haritavad põllumaad ning vaateliselt olulised ja aktiivselt külastatavad rekreatsioonialad Tõrva linna külje all.

Hoiualad moodustatakse liikide ja koosluste kaitseks, kuid väljaspool elupaigatüüpide esinemisalasid on seal metsade majandamine lubatud. Metsakoosluste kaitse eeldab majandustegevuse välistamist ja servaeefekti vähendamiseks tuleb moodustada kompaktsed ja terviklikud range režiimiga alad. Hoiuala režiimis ei ole võimalik tagada metsamassiivi kompaktsust ja terviklikkust ning seetõttu pole hoiuala sobiv tüüp selle ala kaitseks. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi ja seega ei ole püsielupaik antud juhul sobiv valik.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse oleksid hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver. Ala piir peab olema looduses selgelt tuvastatav ja üheselt mõistetav, seetõttu on piiritlemisel eelistatult kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, kraavid, veekogud, mõõdistatud maaüksused jne). Nende puudumisel on kasutatud looduses kindlatest punktidest lähtuvaid mõttelisi sirgeid. Kaitseala piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmed seisuga juuli 2015. Uue tsoneeringuga korrigeeritakse kaitseala välispiiri, mida ajakohastatakse uue põhikaardiga, ja alale moodustatakse metsaelupaikade kaitseks sihtkaitsevöönd.

Tikste maastikukaitseala pindala on 37,7 ha, sellest veeala on veidi üle 2 ha. Kaitseala pindala jääb sisuliselt samaks, vaid tehnilisest korrigeerimisest tingitud marginaalsed muudatused vähendavad senist pindala 0,4 ha võrra. Kaitseala pindalast on eramaad 24,6 ha, munitsipaalmaad 0,3 ha ja riigimaad 1,8 ha, omandivorm on määramata 11,1 ha ulatuses. Eelnõuga tsoneeritakse senisest piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 5,6 ha kaitsealust maad,

millest 1,9 ha on eramaa, 1,4 ha riigimaa ning 2,3 ha määramata omandivormiga maa.

Kaitseala piiritlemine. Välispiiriga on hõlmatud Tikste ürgoru kõige esinduslikumad loodus- ja maastikuväärtused. Tikste maastikukaitseala asub Valga maakonnas Helme vallas Kirikuküla ja Patküla külas ning Tõrva linnas. Võrreldes kehtiva piiriga välispiir oluliselt ei muutu. Sisuliselt on tegemist kaardi korrigeerimisega. Välispiiri moodustamisel on kasutatud katastri- ja kõlvikupiire, teeservasid ja kaitseala lõunaosas elektriliini (arvestusega, et tee ja elektriliin (puhvriga 10 m) jäävad kaitsealast välja). Katastriüksusel 20302:002:0562 on kahes kohas kasutatud mõttelisi sirgeid (mõtteliste sirgete otsapunktid: 1) $X=25^{\circ}53'32,041716''$, $Y=57^{\circ}59'37,78116''$ ja $X=25^{\circ}53'32,938728''$, $Y=57^{\circ}59'38,549904''$ 2) $X=25^{\circ}53'35,1249''$, $Y=57^{\circ}59'40,40682''$ ja $X=25^{\circ}53'35,70144''$ $Y=57^{\circ}59'40,7823''$).

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud sihtkaitsevööndiks (Pokardi sihtkaitsevöönd) ja piiranguvööndiks (Tikste piiranguvöönd). Sihtkaitsevöönd on vajalik kõrge loodusväärtusega metsade kaitseks. Metsaelupaigatüüpe ohustab peamiselt raie, mida saab vältida sihtkaitsevööndi režiimi kehtestamisega. Sihtkaitsevööndi piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kõik puistud, mis klassifitseeruvad elupaigatüüpideks, jääksid tervikuna sihtkaitsevööndisse.

Tikste maastikukaitsealal asub Pokardi sihtkaitsevöönd, mille eesmärk on elupaigatüübi vanad loodusemetsad (9010*) kaitse. Sihtkaitsevööndi pindala on 5,6 ha ja see moodustab 15% kaitseala pindalast. Sihtkaitsevöönd koosneb kahest lahustükist. Pokardi sihtkaitsevööndi lõunapoolne lahustükk on piiritletud katastripiire, oja kallast (arvestusega, et sihtkaitsevööndi serva jääv oja ei jää sihtkaitsevööndisse) ning lõuna- ja idaosas kaitseala välispiiri kasutades. Põhjapoolne lahustükk ühtib kaguosas kaitseala välispiiriga. Mujal on vööndi piiritlemisel kasutatud teede ja oja servi (arvestusega, et need jäävad sihtkaitsevööndist välja) ning ühes kohas (kraavist kuni katastriüksuse 82301:004:0910 koosseisu jääva hoone nurgani) on kasutatud mõttelist sirget.

Piiranguvööndisse jäävad piirkonna majanduslikult kasutatavad alad, veealad, põllumaad ja muud maastikuliselt olulised alad, mille kaitse on võimalik ka mõõduka majandamise tingimustes. Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Tikste maastikukaitsealal asub Tikste piiranguvöönd ning selle kaitse-eesmärk on Tikste ürgoru ja seda ümbritseva ala maastikuilme säilitamine. Piiranguvööndi piir ühtib kaitseala välispiiri ja sihtkaitsevööndi piiridega.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi (ekspertid Luule Lõhmus, Veljo Kabin ja Margo Hurt) ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (ekspert Margo Hurt, 2013 a.) ja 2013. aasta Tarmo Evestuse tehtud elupaikade täpsustava inventuuri tulemusi.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja

sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärgiks on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmarke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsamajandusliku ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud üheks sihtkaitsevööndiks (Pokardi sihtkaitsevöönd) ja üheks piiranguvööndiks (Tikste piiranguvöönd).

Uue kaitsekorra loomisega tunnistatakse kehtetuks Vabariigi Valitsuse 21. juuli 2005. a määrus nr 194 „Tikste maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Varasema kaitsekorra kehtetuks tunnistamise eesmärk on vältida topeltkaitset.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikku tegevust, kuna poollooduslike kooslusi kaitsealal ei ole. Samuti ei reguleerita adru ega pilliroo varumist, kuna neid kaitsealal ei ole. Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita metsakoosluste kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile, kuna see ei ole vajalik. Eesmärk on tagada sihtkaitsevööndis ala looduslik areng. Kaitse-eeskirjaga pole reguleeritud ka puidu-kokku- ja väljavedu, sest kaitsealale ei jää märgadel mudadel kasvavat metsa, mille manndamisega satuksid

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, pidada jahti, püüda kala, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Kaitsealal ei pesitse teadaolevalt liike, kelle soodsa seisundi tagamiseks on oluline kehtestada liikumispiiranguid pesitsusperioodiks. Tikste maastikukaitseala on Tõrva linna ja Helme aleviku populaarne rekreatsiooniväärtusega piirkond. Inimeste viibimine ja metsasaaduste korjamine ei kahjusta koosluste ja liikide soodsat seisundit.

Jahipidamine jahiseaduse ja jahieeskirja alusel ei sea ohtu kaitseväärtuste soodsa seisundi säilimist. Ka kalapüügi ei ole lisaks kehtivatele õigusnormidele lisatud eripiiranguid, sest kehtiva õiguse kohase kalapüügi mõju kaitseväärtuste säilimisele puudub või on lubatud piirides.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Sõidukiga (sealhulgas jalgratastega) sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning piiranguvööndis liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel, metsa- või põllumajandustöödel ning õuemaal. Ehitusseadustiku mõistes on kõik teed rajatised ja nendel liiklemisel tuleb lisaks arvestada liiklusseaduses sätestatud erisustega. Kaitseala maastik on tallamis- ja erosioonitundlik, eelkõige Tikste oru ümbruse mäenõlvadel ja oruveerudel, mida võib kahjustada sõidukitega ja maastikusõidukitega sõitmine väljaspool teid – maastikul ja isetekkelistel radadel. Erisus on seatud järelevalve- ja päästetöödele, kaitseala valitseja poolt kooskõlastatud ja korraldatavatele töödele, kaitseala valitseja poolt kooskõlastatud liinirajatiste hooldamiseks vajalikele töödele ning metsa- ja põllumajandustööde tegemiseks. Nimetatud erisused tulenevad osaliselt looduskaitseaduse § 30 lõikest 3. Liinirajatiste hooldamiseks vajalikele töödele ning metsa- ja põllumajandustööde tegemiseks tehakse samuti erisus, sest ka need tegevused ei ohusta kaitse-eesmärgiks olevaid väärtusi oluliselt, vaid pigem aitavad kaasa nende saavutamisele (maastikuilme säilitamine).

Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud kinnisasja omaniku või valdaja loal. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga. Kaitseala looduslike tingimuste tõttu (kohati suhteliselt järsunõlvaline ürgorg või soine lamm) on telkimiseks või lõkke tegemiseks atraktiivseid ja sobivaid kohti vähe. Seetõttu on oht kaitseväärtuste kahjustamiseks (liigse tallamise või tuleohu tõttu) väike, mistõttu on need tegevused jäetud kinnisasja omaniku või valdaja korraldada.

Kaitsekorra väljatöötamisel ei arvestatud ekspert Margo Hurda ettepanekuga jätta kaitse-eeskirjast välja leevendus piiranguvööndis telkimiseks ja lõkke tegemiseks nii, et telkimine ja lõkke tegemine on lubatud selleks ettevalmistatud kohas, mis on valitud kaitseala valitseja nõusolekul. Tõenäosus, et keegi väljaspool õuealasid telkima ja lõket tegema läheks, on väga väike, kuna kaitseala reljeef ei võimalda seda. Tegemist on ürgoruga, mille kaldad on küllaltki järsud ja kaetud metsaga.

Kaitsealal on keelatud sisepõlemismootoriga veesõidukiga sõitmine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses. Kuna järvede suurus jääb alla 100 ha, siis ei ole Vabariigi Valitsuse määruse „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded” § 3 järgi sellel liiklemine sisepõlemismootoriga veesõidukiga lubatud. Tikste maastikukaitsealal asuvatest järvedest on ujuvvahendiga võimalik sõita Tikste paisjärvel ja Pokardi paisjärvel, mille pindala on vastavalt 1,7 ja 0,6 ha. Kuna reguleeritud on vaid sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmist, siis on elektrimootoriga ujuvvahendiga sõitmine lubatud. Sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine on keelatud veel sellepärast, et sellega sõitmine kujutab suuremat ohtu keskkonnale – kütuse leke. Kuna tegemist on pindalaliselt väga väikeste ja madalate veekogudega, siis ei ole nendel mootoriga sõidukitega sõitmine ka tehniliselt otstarbekas. Sisepõlemismootoriga veesõidukitega sõitmine on lubatud päästetöödel (sh treeningute ja võistluste turvamine, päästeõppuste korraldamine), kaitseala valitsemise ja

kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, mis tuleneb looduskaitseaduse § 30 lõikest 3.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada paadisilda, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi, ning jahiulukeid lisaõõta.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arenguhuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd ja selle eesmärgid

Sihtkaitsevööndi kaitsereežiim on vajalik kaitseala eesmärkide saavutamiseks ja loodusväärtuste säilimiseks. Sihtkaitsevööndi režiim võimaldab tagada metsakoosluste loodusliku arengu.

Tikste maastikukaitsealal asub Pokardi sihtkaitsevöönd, mille eesmärk on elupaigatüübi vanad loodusmetsad (9010*) kaitse loodusliku protsessina ja loodusväärtuste tutvustamine.

2.5.4.1. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Määrusega reguleeritakse sihtkaitsevööndis rahvaüritusi nii ettevalmistatud kui ka ettevalmistamata kohas, kuna muidu oleks looduskaitseaduse § 30 lõike 2 punkti 6 kohaselt rahvaürituste korraldamine keelatud. Ettevalmistatud rahvaürituse kohti praegu alale ei jää, kuid kuna kaitsekord võimaldab neid rajada, reguleeritakse sihtkaitsevööndis mõlemat olukorda. Arvestades kaitseala loodusväärtusi, on liigse tallamiskoormuse vältimiseks põhjendatud nõue kooskõlastada tegevus kaitseala valitsejaga rahvaürituste korral, mis on suurema osalejate arvuga kui 50. Koostöö tulemusel saab vältida tallamistundlike alade kahjustumist. Vähem kui 50 osalejaga rahvaürituste korral on senise praktika kohaselt tallamiskoormus talutavas piires ja seetõttu väikesemahulisi rahvaüritusi ei kitsendata, et vältida ebaproportsionaalselt ranget piirangut. Eksperdi ettepanekut lubada sihtkaitsevööndis rahvaürituste korraldamist ainult olemasolevatel teedel antud juhul ei arvestatud, kuna kuni

50 inimese viibimine väljaspool teid ei kahjusta ala kaitse-eesmärke, mistõttu oleks selline piirang ebaoproportsionaalselt range.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd ja rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks. Kaitsealal asub Pokardi sihtkaitsevöönd, mida läbivad mitmed rajad. Eelkõige kasutavad neid jalakäijad, kelle ohutuse huvides võib olla vajalik teede hooldamine (ohtlike ja rajale murdunud puude eemaldamine) ning maastikuhooldustööd. Radade tähistamiseks ja muuks kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemise tarbeks on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatiste püstitamine. Hoonete rajamist sihtkaitsevööndisse ei lubata, kuna sellega kaasneks metsaelupaigatüüpide kahjustamine või hävitamine.

2.5.4.2. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Sihtkaitsevöönd hõlmab metsaala, kus on inventeeritud elupaigatüüp vanad loodusmetsad (9010*), mille soodsa seisundi tagamiseks on vajalik tagada metsa looduslik areng. Raiete keelamisega tekib rohkem lamapuitu, arenevad uued kooslused ja selle tulemusel looduslik mitmekesisus suureneb.

2.5.5. Piiranguvöönd ja selle eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Tikste maastikukaitsealal asub Tikste piiranguvöönd ning selle kaitse-eesmärk on elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse ning Tikste ürgoru, paljandite ja seda ümbritseva ala maastikuilme säilitamine ning elustiku mitmekesisuse kaitse.

2.5.5.1. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud metsamaal, veekogus ja veekaitsevööndis. Tikste maastikukaitseala on rekreatiivselt aktiivselt kasutatav piirkond, kuhu jääb osaliselt ka põllumajanduslikult kasutatavaid alasid. Seega ei ole biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamise lausaline piiramine põhjendatud. Oluline on tagada kaitseväärtuste säilimine ja soodne seisund. Seetõttu piiratakse nimetatud tegevusi looduslikes kooslustes, kus need tegevused vähendaksid elustiku mitmekesisust.

Määrusega reguleeritakse rahvaürituse korraldamist piiranguvööndis ainult ettevalmistamata kohas, kuna looduskaitseseaduse § 31 lõike 2 punkti 11 kohaselt puudub õigus reguleerida neid ettevalmistatud kohas. Looduskaitseseadusest tulenevalt on piiranguvööndis ettevalmistatud

kohas lubatud rahvaürituse korraldamine. Kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on kaitse-eeskirjaga ka lubatud, kuid rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Arvestades kaitseala loodusväärtusi, on liigse tallamiskoormuse vältimiseks põhjendatud nõue kooskõlastada kaitseala valitsejaga rahvaüritus, mis korraldatakse väljaspool ettevalmistatud kohta. Koostöö tulemusel saab vältida tallamistundlikke alade kahjustumist. Vähem kui 50 osalejaga rahvaürituste korral on senise praktika kohaselt tallamiskoormus talutavas piires ja seetõttu väikesemahulisi rahvaüritusi ei kitsendata.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitiste püstitamine ning veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine. Tikste oru ümbrus on olnud pikalt asustatud. Ehitiste püstitamine kaitseala valitsejaga kooskõlastatud kohtades ei sea ohtu kaitse-eesmärgi (Tikste ürgoru, paljandite ja neid ümbritseva ala maastikuilme ja elustiku mitmekesisuse säilitamine) saavutamist ja aitab vajaduse korral suunata ehitisi kohtadesse, mille mõju kaitse-eesmärkidele on väiksem.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine. Leevendus tuleneb asjaolust, et kaitsealal asub kaks paisu ning nende korrastamiseks või likvideerimiseks võib olla vaja muuta veekogu veetaset ja kaldajoont.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uuendusraie. Tingimused raielangil suurusele ja kujule on vajalikud, et vältida ohtu kaitseala kaitse-eesmärkidele. Ulatuslikud lageraielangid vahetult veekogude kallastel suurendavad samuti erosiooniohtu, kuna tegemist on järskude kallastega ürgoruga. Ala suurusest tulenevalt võivad sihtkaitsevööndis elavad liigid levida piiranguvööndisse ja võib tekkida vajadus tingimuste seadmiseks. Uuendusraie tegemisel tuleb arvestada järgmiste tingimustega: lageraiet on lubatud teha kuni 1 ha suuruse langina ja turberaiet kuni 5 ha suuruse langina; uuendusraie on lubatud, kui puistu kaalutud keskmine vanus männikutes ja kuusikutes on suurem kui 90 aastat, kaasikutes suurem kui 70 aastat ja haavikutes suurem kui 70 aastat; raie tegemisel metsamaal tuleb säilitada puistu liikide ja vanuse mitmekesisus. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raielangile hektari kohta alles vähemalt 20 tihumeetrit puid, mis koristamisele ei kuulu ja jäävad metsa alaliseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks allesjätavad puud valitakse eri puuliikide suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Mõõdukas uuendusraie on ajalooliselt kuulunud talumetsade majandamise juurde ja see ei ohusta kaitse-eesmärkide saavutamist piiranguvööndis. Seetõttu on uuendusraie Tikste piiranguvööndis lubatud. Lageraie lubamise eesmärk on ennekõike anda võimalus metsa majandamiseks kuusikutes, kus metsamajanduslikult ja metsakaitseks pole turberaie kasutamine otstarbekas. Lageraiet on mõistlik lubada ka teistes levinud metsakooslustes, kuna lageraiega luuakse paremad tingimused metsa uuendamiseks. Langi suuruseks on määratud 1 ha, et vältida metsa vanuselise struktuuri olulist nihkumist nooremate metsade poole ning leevendada uuendusraiate mõju metsamaastiku fragmenteerumisele ja maastikuilmele. Langi suuruse piiramine tekitab olukorra, kus vähemalt ajutiselt pole piiranguvööndis võimalik ära raiuda kõiki raieküpseid puustuid, mistõttu vähemalt osaliselt ja ajutiselt säilib ka piiranguvööndis vanu metsi, mis soodustab vanu metsi elupaigana kasutavate kaitsealuste liikide levikut kaitseala eri osade vahel ja osalt ka piirkonna erinevate kaitsealade vahel. Eelkirjeldatud põhjustel on ka turberaie langi maksimaalseks suuruseks määratud 5 ha. Turberaiega ei avaldu muutused metsa vanuselises jaotumuses, eelkõige selle noorenemine, sellise kiirusega nagu lageraie puhul (raie toimub järkude kaupa, mitte ühe võttega). Seetõttu on lubatud turberaiet teha suuremal alal kui lageraiet. Uuendusraiele on lisatud ka vanuseline piirang lisaks langi suuruse piiramisele, mis aitab

samuti säilitada vanade metsade osakaalu ka piiranguvööndis. Haava raiumise kõrgem kaalutud keskmine tugineb tõdemusel, et looduskaitse seisukohalt väga olulise puuliigi bioloogilise mitmekesisuse seisukohalt olulised tunnused (õõnsused, tuuleluuad, suured oksad) arenevad välja puu kõrgemas eas. Kaitse-eeskirjas kehtestatav kaalutud keskmine vanus, millest alates on lubatav uuendusraie, on seatud eesmärgiga säilitada piiranguvööndis ajutiselt raieküpsuse saavutanud puistuid. Sellega nihutatakse raie tegemise võimalust ajas edasi.

Loodusliku mitmekesisuse elupaigaülene tasand on maastik. Loodus- ja kultuurmaastike mitmekesisuse säilitamine ja suurendamine ning toimivus traditsioonilise maakasutuse kaudu tagab maapiirkondade kultuuripärandi säilimise ning loob eeldused maastikulise ja bioloogilise mitmekesisuse säilimiseks (Looduskaitse arengukava aastani 2020). Tikste maastikukaitseala on ajalooliselt vana puhkeala, mida siiani on majandatud parkmetsana. Ehk tehtud on ainult hädapäraseid raietöid. Seetõttu on metsade ilme alal lähedane looduslikele puistutele, seal esinevad erivanuselised puistud, sisaldades surnud puid, lamatüvesi jmt. Seetõttu need metsad on ka liigirikkamad, võrreldes sama kasvukohatüübi metsadega majandusmetsades. Elupaikade mitmekesisuse säilitamine on üks osa maastikuilme säilitamisest, sest tegemist on maastiku kui üldisema tasandi väiksema osaga. Puistu liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamise nõue on vajalik, et tagada varasemaga sarnane metsade majandamine parkmetsana, kus oleksid esindatud võimalikult paljud loodulikele metsadele omased elemendid ja liigid ka elupaiga tasandil. Ehk sellega tagatakse mitmekesisus elupaiga tasandil ja seeläbi **parkmetsadele iseloomuliku maastikuilme säilimine**. Tuginedes Asko Lõhmuse juhitud uurimisrühma tehtud uuringute tulemustele, ulatub looduslike metsade surnud puidu osakaal laane- ja salumetsades keskmiselt 150 tm/ha. Liigirikkuse säilitamise seisukohalt on määrav eelkõige säilikpuude, sealhulgas surnud puidu maht, mitte aga arv. Kusjuures säilikpuude vajak on liigiti üpris erinev. Näiteks on Per Angelstami töörühm Rootsist leidnud valgeselg-kirjurähni elupaiga nõudlust uurides, et metsamaastikul peaks olema vähemalt 20 tm/ha üle 10 cm läbimõõduga seisvat surnud puitu, et tagada sellele konkreetsele liigile sobilik elupaik (Angelstam *et al.*, 2003, „*Habitat thresholds for focal species at multiple scales and forest biodiversity conservation - dead wood as an example*”. – *Annales Zoologici Fennici* 40: 473–482.). Asko Lõhmuse töögrupi esialgsete tulemuste põhjal võime väita, et torikseente üldise liigirikkuse seisukohast on oluline üle 10 cm diameetriga lamapuidu iga lisanduv tihumeeter, kuni üldmahuni vähemalt 25 tm/ha (K. Kohv, 2009, Eesti metsade elurikkus – tänane olukord ning eesmärgid ja lahendused järgmiseks kümneks aastaks, lk 48–64). Arvestades eelõeldut, tuleb elustiku mitmekesisuse tagamiseks säilitada kasvavaid ja/või surnuid puid tüvepuidu kogumahuga 20 tm/ha.

2.5.5.2. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lisaks seletuskirja peatükis 2.5.3 loetletud tegevustele keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Nimetatud piirangud tulenevad looduskaitseaduse § 31 lõikest 2 ja on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele.

Uue maaparandussüsteemi rajamine on keelatud, kuna uute süsteemide rajamine kahjustaks oluliselt kaitseala maastikku. Tikste oru servad on järsud ja maaparandussüsteemide rajamine võib põhjustada erosiooni. Maavara kaevandamine on keelatud, sest see kahjustaks otseselt maastikku ja selle vaatelisust. Energiapuistute ja puhtpuistute rajamine vähendab looduslikku mitmekesisust, rikkudes sealjuures ka maastikuilmet.

3. Menetluse kirjeldus

Tikste maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus ajavahemikul 23. veebruar – 22. märts 2015 Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni Võru kontoris, Helme Vallavalitsuses ja Tõrva Linnavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 18. veebruaril 2015 üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja 19. veebruaril 2015 kohalikus ajalehes Valgamaalane. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 16. veebruaril 2015.

Tikste maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu materjalidega oli võimalik tutvuda ka Keskkonnaameti koduleheküljel. Lisaks andsid Helme Vallavalitsus ja Tõrva Linnavalitsus Tikste maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalikust väljapanekust teada oma koduleheküljel viitega Keskkonnaameti koduleheküljel asuvatele materjalidele.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse kohaselt saadeti tähtkirjaga teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta kõigile asjasse puutuvatele kinnisasja omanikele ning RMK-le, Helme Vallavalitsusele, Tõrva Linnavalitsusele ja Valga Maavalitsusele. Kirjas paluti teha parandusettepanekuid ja esitada vastuväited. Kirjad sisaldasid teadet, et kui vastuväiteid ega ettepanekuid kirjas nimetatud tähtajaks ei esitata, loetakse seda kaitse-eeskirja eelnõuga nõustumiseks. Teade sisaldas ka infot, et avalikku arutelu ei toimu, juhul kui avaliku väljapaneku kestel ei tehta sellesisulist ettepanekut. Keegi avaliku arutelu korraldamiseks soovi ei avaldanud.

Avalikustamise käigus esitasid ettepaneku Tõrva Linnavalitsus ja üks maaomanik, kellele koostati ja väljastati vastuskirjad 13. aprilliks 2015. Teised maaomanikud, Helme Vallavalitsus, Valga Maavalitsus ja RMK ettepanekuid ega vastuväiteid ei esitanud. Eelnõu kohta esitatud ettepanekud ja arvamused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Tikste maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalikustamisel laekunud ettepanekud ja arvamused

Ettepaneku esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Tulemus (Keskkonnaameti otsus) seisuga aprill 2015
Tikste katastriüksuse 20302:002:0041 maaomanik	Esitati ettepanek muuta Tikste maastikukaitseala piiri Tikste kinnistu katastriüksusel 20302:002:0041, et laiendada kinnistu õueala (piiriettepanek oli märgitud kirja lisa olevale kaardile).	Maaomaniku ettepakuga arvestamisel oleks osa ürgorust (maastikust) jäänud kaitseta ja kaitseala piir oleks muutunud ebaselgemaks, kuna oleks eeldanud mõtteliste sirgete kasutamist, mistõttu selle ettepanekuga ei arvestatud.
Tõrva Linnavalitsus	Esitati ettepanek Tikste maastikukaitseala põhjalikult inventeerida, et välja selgitada ala tegelik kaitseväärtus, mis seal reaalselt eksisteerib. Ettepanekuga seati veel kahtluse alla jõed ja ojad	Tikste maastikukaitseala kaitsekorralduskava aastateks 2013–2022 näeb ette vee-elupaikade, vee-elustiku ning liivakivipaljandite inventuure. 2013. aasta kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiisiga koos telliti vee-elupaikade inventuur, mille käigus hinnati ka Natura liikide olemasolu. Liivakivipaljandid on alal olemas ja

	(3260) eksisteerimine kaitsealal.	nende kaardistamine ei mõjuta kaitse-eesmärke ja uue kaitse-eeskirja menetlemist. Ettepanekut uute inventuuride tellimiseks ei arvestatud, sest tehtud inventuuridega on saadud ülevaade kaitseala väärtustest. Vee-elupaikade inventuur ütleb, et jõed ja ojad (3260) on kaitsealal olemas ning vastab isegi hinnangule B ja C. Jõed ja ojad jäetakse kaitseala kaitse-eesmärkideks.
--	-----------------------------------	---

Ettepanekuid avaliku arutelu korraldamiseks ei tehtud, kaitse-eeskirja eelnõu kohta esitatud ettepanekutega ei arvestatud ja avalikku arutelu ei toimunud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 434 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Tikste loodusala, mis hõlmab Tikste maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Tikste maastikukaitsealal tegevuste kavandamisel hinnata selle mõju ala kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Tikste loodusala on esimest korda kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ võeti vastu boreaalses biograafilises piirkonnas asuvate ühenduste tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2008) 8046 all, ELT L 10, 13.02.2009, lk 13). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võetakse vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436—676).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek viia Tikste loodusala piirid vastavusse Tikste maastikukaitseala piiridega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada piirkonna metsaelupaikade ja maastiku kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele, kuna ala on juba sellistes piirides kaitse all.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist ei laekunud. Looduskatseseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Vastavalt looduskatseseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Tikste maastikukaitseala piiranguvööndist arvatakse ainult osaliselt eramaid sihtkaitsevööndisse, mistõttu ei loeta piiranguid oluliselt piiravaks ja seega maa omandamise kulusid riigile ei teki. Kõige suurem muutus on Internaatkooli kinnistu osas, millest kaitsealale jääb 3,97 ha ja sellest omakorda sihtkaitsevööndisse 1,85 ha. Kogu kinnistu pindalast (11,24 ha) moodustab see umbes 16%. Teistel kinnistutel (Hansupõllu ja Koguduse) jäävad sihtkaitsevööndisse arvataavad alad alla 0,1 ha.

Vastavalt maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punktile 1¹ on kaitseala sihtkaitsevööndi maa maamaksust vabastatud ja piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Sellest lähtuvalt korrigeeritakse omavalitsuse eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Osa kaitsealuse maa sihtkaitsevööndisse arvamiseiga väheneb kohaliku omavalitsuse eelarvesse laekuv maamaks ligikaudu 82,5 euro võrra.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa toetust on õigus taotleda sihtkaitsevööndis pindalale 1,9 ha ja moodustatavas piiranguvööndis pindalale 23,5 ha. Toetuse määr on piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 60 eurot aastas ning sihtkaitsevööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 110 eurot aastas. Erametsamaa toetusega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega olulisi täiendavaid kulusi, sest piiranguvööndist arvatakse sihtkaitsevööndisse ainult 1,7 ha erametsamaad.

Kaitsealale ei jää hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslike kooslusi, mistõttu poollooduslike koosluste hooldamisega ei kaasne riigile täiendavaid kulusi.

Tikste maastikukaitseala kaitsekorra uuendamisega arvatakse kaitseala koosseisus sihtkaitsevööndisse riigimetsa 3 hektarit. Lähtudes sellest, et ka piiranguvööndi metsade majandamine oli varasemalt kitsendatud ja vastavalt RMK arvutustele on majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest, vähendab range kaitse Valgamaal puidukasutuse tulu keskmiselt 15 eurot hektari kohta aastas. Seega väheneb iga-aastane saamata jäänud puidutulu Tikste maastikukaitseala kaitsekorra uuendamisega 45 euro võrra aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Kultuuriministeerium kooskõlastas eelnõu märkusega. Ülejäänud ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks. Kooskõlastamisel esitatud märkus ja sellega mitteametlikult põhjendus on toodud käesoleva seletuskirja lisas.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister

Tikste looduskaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja lisa

Kooskõlastusringil esitatud märkus

Kultuuriministeerium	Eelnõu ega seletuskiri ei käsitle kaitsealale jäävaid kultuurimälestisi. Ettepanek täiendada eelnõu seletuskirja kultuurimälestisi käsitleva osaga. Kinnismälestise kaitsevöönd on muinsuskaitseseaduse § 25 lõike 3 kohaselt 50 meetri laiune maa-ala mälestise väliskontuurist või piirist arvates, kui mälestiseks tunnistamise õigusaktis ei ole määratud teisiti. Kaitsevööndi ülesanne on tagada kinnismälestise vaadeldavus, sealhulgas kaugvaadete säilimine ja silueti nähtavus, samuti mälestise ja seda ümbritseva maa-ala kultuuriväärtuslike struktuurielementide säilimine ruumilises kontekstis.	Ei ole arvestatud. Kaitsealale ei jää ühtegi kultuurimälestist ega selle kaitsevööndit ja seetõttu ei ole ettepanek täiendamiseks põhjendatud.
----------------------	--	--